

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 13. kesäkuuta 2025
(OR. en)

10274/25
ADD 8

Toimielinten välinen asia:
2025/0163 (NLE)

AELE 52
CH 18
MI 395
ESPACE 47

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	13. kesäkuuta 2025
Vastaanottaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2025) 308 liite
Asia:	LIITE asiakirjaan Ehdotus neuvoston päätökseksi laajan sopimuspaketin allekirjoittamisesta Euroopan unionin puolesta kahdenvälisten suhteiden lujittamiseksi, syventämiseksi ja laajentamiseksi Sveitsin valaliiton kanssa sekä Sveitsin valaliiton osallistumista Euroopan unionin avaruusohjelmaviraston toimintaan koskevista ehdoista ja edellytyksistä tehtävän sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2025) 308 – liite 8.

Liite: COM(2025) 308 liite

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 13.6.2025
COM(2025) 308 final

ANNEX 8

LIITE

asiakirjaan

Ehdotus neuvoston päätökseksi

laajan sopimuspaketin allekirjoittamisesta Euroopan unionin puolesta kahdenvälisten suhteiden lujittamiseksi, syventämiseksi ja laajentamiseksi Sveitsin valaliiton kanssa sekä Sveitsin valaliiton osallistumista Euroopan unionin avaruushjelmaviraston toimintaan koskevista ehdoista ja edellytyksistä tehtävän sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta

EUROOPAN UNIONIN
JA SVEITSIN VALALIITON
VÄLINEN SOPIMUS
SVEITSIN SÄÄNNÖLLESTÄ RAHOITUSOSUUDESTA
TALOUDELLISTEN JA SOSIAALISTEN EROJEN VÄHENTÄMISEEN
EUROOPAN UNIONISSA

EUROOPAN UNIONI, jäljempänä 'unioni',

ja

SVEITSIN VALALIITTO, jäljempänä 'Sveitsi',

jäljempänä 'sopimuspuolet', jotka

OTTAVAT HUOMIOON sopimuspuolten väliset tiiviit yhteydet,

OTTAVAT HUOMIOON sopimuspuolten välisen laajan kahdenvälisen paketin, jonka tarkoituksena on vakauttaa ja kehittää niiden kahdenvälisiä suhteita, mukaan lukien Sveitsin osallistuminen sisämarkkinoihin,

OTTAVAT HUOMIOON tässä yhteydessä sellaisten toimien merkityksen, joilla vähennetään taloudellisia ja sosiaalisia eroja unionissa ja joiden tarkoituksena on edistää unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin välisten taloudellisten ja sosiaalisten suhteiden jatkuvaa ja tasapainoista vahvistamista ja vastata merkittäviin yhteisiin haasteisiin,

OTTAVAT HUOMIOON, että Sveitsin ja kumppanivaltioiden välinen Sveitsin säännölliseen rahoitusosuuteen liittyvä yhteistyö perustuu sitä ohjaaviin yhteisiin arvoihin, hyvän hallinnon periaatteisiin ja yhteiseen sitoutumiseen nollatoleranssiin korruptiota kohtaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSA

YLEISET MÄÄRÄYKSET

1 ARTIKLA

Tavoitteet

Sopimuspuolilla on laajan kahdenvälisen sopimuspaketin yhteydessä taloudellisten ja sosiaalisten erojen vähentämisen edistämistä unionissa koskeva yleinen tavoite.

Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden tarkoituksena on näin ollen edistää unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin välisten taloudellisten ja sosiaalisten suhteiden jatkuvaa ja tasapainoista lujittamista ja vastata tärkeisiin yhteisiin haasteisiin.

2 ARTIKLA

Tarkoitus

1. Tällä sopimuksella luodaan perusta Sveitsin säännölliselle rahoitusosuudelle, jolla edistetään 1 artiklassa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamista.
2. Sveitsin säännöllinen rahoitusosuus täydentää unionin ja sen jäsenvaltioiden koheesiopolitiikan alan toimenpiteitä ja niiden vastausta merkittäviin yhteisiin haasteisiin.

3 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä sopimuksessa tarkoitetaan:

- a) 'sopimusluettelolla' seuraavia sopimuksia:
 - i) Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, tehty Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999;
 - ii) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton sopimus lentoliikenteestä, tehty Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999;
 - iii) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton sopimus rautateiden ja maanteiden tavara- ja henkilöliikenteestä, tehty Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999;
 - iv) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välinen maataloustuotteiden kauppaa koskeva sopimus, tehty Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999;
 - v) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton sopimus vaatimustenmukaisuuden arvioinnin vastavuoroisesta tunnustamisesta, tehty Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999;

- vi) Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön sekä Sveitsin valaliiton välinen sopimus Sveitsin valaliiton osallistumisesta unionin ohjelmiin, tehty [...] [...];
 - vii) Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton välinen sopimus Sveitsin valaliiton osallistumisesta Euroopan unionin avaruushjelmaviraston toimintaan koskevista ehdoista ja edellytyksistä, tehty [...] [...];
 - viii) Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton välinen sopimus sähköstä, tehty [...] [...];
 - ix) Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton välinen terveysasioita koskeva sopimus, tehty [...] [...]; sekä
 - x) maataloustuotteiden kaupasta tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen pöytäkirja yhteisen elintarviketurvallisuusalueen perustamisesta, tehty [...] [...];
- b) 'rahoitusosuuskaudella' ajanjaksoa, jolle Sveitsin tietty rahoitusosuus kohdennetaan;
 - c) 'täytäntöönpanokaudella' ajanjaksoa, jonka aikana Sveitsin tietty rahoitusosuus on pantava täytäntöön ja varat on maksettava. Kukin täytäntöönpanokausi kestää vähintään kymmenen vuotta;
 - d) 'kumppanivaltiota' unionin jäsenvaltiota, joka saavat osan Sveitsin säännönmukaisesta rahoitusosuudesta tietyllä rahoitusosuuskaudella;

- e) 'koheesiopoliitiikan alan kumppanivaltioilla' unionin jäsenvaltioita, joiden ostovoimakorjattu bruttokansantulo, jäljempänä 'BKTL', asukasta kohti on alle 90 prosenttia unionin keskimääräisestä ostovoimakorjattusta BKTL:stä asukasta kohti saman viitekauden aikana. Käytettävien tietojen viitekausi on sama kuin se, jota käytetään unionin jäsenvaltioiden tukikelpoisuuden määrittämiseen unionin koheesiorahastossa ja joka on voimassa asianomaisen rahoitusosuuskauden alkamispäivänä;
- f) 'tukitoimenpiteellä' ohjelmaa tai hanketta, joka toteutetaan Sveitsin tietyn rahoitusosuuden tuella.

4 ARTIKLA

Sveitsin säännöllistä rahoitusosuutta koskevat puitteet

1. Sveitsin säännöllinen rahoitusosuus muodostuu peräkkäisten rahoitusosuuskausien perusteella.

Kukin rahoitusosuuskausi alkaa kahden vuoden kuluttua unionin monivuotisen rahoituskehysten kattaman kauden alkamisesta. Se kestää yhtä monta vuotta kuin monivuotinen rahoituskehys, johon se liittyy.

2. Kullakin rahoitusosuuskaudella sovelletaan seuraavaa:
 - a) Sveitsi sitoutuu maksamaan rahoitusosuuden, joka määritetään liitteen I perusteella.

- b) Edellä olevan a alakohdan mukaisen sitoumuksen täyttämiseksi sopimuspuolet laativat viimeistään 12 kuukautta ennen meneillään olevan rahoitusosuuskauden päättymistä yhteisymmärryspöytäkirjan, joka ei ole oikeudellisesti sitova.

Tätä varten sekakomitea aloittaa keskustelut viimeistään 36 kuukautta ennen kyseisen rahoitusosuuskauden päättymistä.

Kussakin yhteisymmärryspöytäkirjassa täsmennetään seuraavat osatekijät:

- i) Sveitsin kyseisen rahoitusosuuden määrä, joka on määritetty liitteessä I olevan 1 kohdan perusteella;
- ii) koheesiopolitiikan alan maakohtaiset määrärahat liitteen I lisäyksen 2 mukaisesti;
- iii) Sveitsin kyseisen rahoitusosuuden koheesiopolitiikan alan aihealueet;
- iv) jos Sveitsin tietyn rahoitusosuuden odotetaan vastaavan muihin merkittäviin yhteisiin haasteisiin: tunnistetut merkittävät yhteiset haasteet, niiden vastaavat aihealueet, niiden kumppanivaltioden valintaperusteet, joihin tunnistetut yhteiset haasteet vaikuttavat, sekä koheesiopolitiikan alalle osoitettujen varojen ja tunnistettuihin yhteisiin haasteisiin osoitettujen varojen erittely liitteessä I olevan 2 kohdan mukaisesti;

- v) yleiskuvaus Sveitsin ja kumppanivaltioiden välisten maakohtaisten sopimusten, jäljempänä 'maakohtaiset sopimukset', aiotusta sisällöstä;
 - vi) täytäntöönpanokauden kesto 3 artiklan c kohdan mukaisesti.
- c) Jos yhteisymmärryspöytäkirjaa ei laadita b alakohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettussa määräajassa, sovelletaan 16 artiklaa. Jos riita saatetaan välitysoikeuden käsiteltäväksi 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti, välitysoikeus tarkistaa, toimivatko sopimuspuolet b alakohdassa tarkoitetuissa keskusteluissa vilpittömässä mielessä a alakohdassa tarkoitettun sitoumuksen täyttämiseksi.

5 ARTIKLA

Maakohtaiset sopimukset ja jatkotukitoimenpiteet

1. Sveitsin on 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja II osan sekä yhteisymmärryspöytäkirjassa esitettyjen osatekijöiden mukaisesti tehtävä maakohtaisia sopimuksia kumppanivaltioiden kanssa ja tarvittaessa valmisteltava lisätukitoimenpiteitä, joita se hallinnoi tai jotka ovat asiaankuuluviin rahoitusvälineisiin maksettavien rahoitusosuuksien muodossa.
2. Maakohtaisissa sopimuksissa on otettava huomioon unionin politiikat ja unionin koheesiopolitiikan investointeja koskevat kansalliset strategiakehykset, jotka Euroopan komissio, jäljempänä 'komissio', on hyväksynyt.

3. Maakohtaisissa sopimuksissa vahvistetaan erityisesti varojen jakautuminen aihealueiden kesken, tukitoimenpiteet, hallinto- ja valvontarakenteet, sovellettavat edellytykset ja kyseisen kumppanivaltion toimivaltaiset viranomaiset. Niihin sisältyy myös 13 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua menettelyä ja toimenpiteitä koskevia erityissääntöjä.
 4. Kunkin rahoitusosuuskauden osalta koheesiopolitiikan alan maakohtaiset määrärahat sidotaan virallisesti kumppanivaltioihin silloin, kun vastaavat maakohtaiset sopimukset tehdään, ja viimeistään kahden vuoden kuluttua sen rahoitusosuuskauden alkamisesta, jota ne koskevat.
 5. Jos Sveitsin tietyn rahoitusosuuden avulla on tarkoitus vastata muihin merkittäviin yhteisiin haasteisiin, maakohtaisista määrärahoista on tunnistettujen yhteisten haasteiden osalta annettava virallinen sitoumus kumppanivaltioille silloin, kun kyseiset maakohtaiset sopimukset tehdään, ja viimeistään viiden vuoden kuluttua sen rahoitusosuuskauden alkamisesta, jota ne koskevat.
 6. Jos 4 ja 5 kohdassa tarkoitettuja maakohtaisia sopimuksia ei tehdä mainitussa määräajassa, sovelletaan 16 artiklaa.
- Jos riita saatetaan välitysoikeuden käsiteltäväksi 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti, välitysoikeuden on tarkistettava, toimivatko Sveitsi ja kumppanuusvaltio vilpittömässä mielessä maakohtaisesta sopimuksesta neuvotellessaan.
7. Sveitsin rahoitusosuuteen kuuluvia varoja voidaan käyttää ainoastaan kyseisen täytäntöönpanokauden loppuun saakka.

6 ARTIKLA

Sveitsin ja komission välinen viestintä

1. Sveitsin on ilmoitettava komissiolle 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista maakohtaisista sopimuksista kuukauden kuluessa niiden julkaisemisesta Sveitsin virallisessa säädöskokoelmassa.
2. Sveitsi ja komissio tiedottavat teknisellä tasolla toisilleen vuosittain tai tarvittaessa Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden täytäntöönpanosta.

7 ARTIKLA

Yhteisrahoitusosuudet

Niiden tukitoimenpiteiden osalta, joiden täytäntöönpanosta kumppanuusvaltiot vastaavat, Sveitsin tavanomaisen rahoitusosuuden yhteisrahoitusosuudet ovat samat kuin unionin koheesiopolitiikan välineiden ja muiden asiaankuuluvien välineiden mukaiset unionin yhteisrahoitusosuudet, elleivät Sveitsi ja asianomainen kumppanivaltio muuta sovi.

8 ARTIKLA

Valtiontuki ja julkiset hankinnat

Tukitoimenpiteiden täytäntöönpanossa on noudatettava valtiontukiin ja julkisiin hankintoihin sovellettavia sääntöjä.

9 ARTIKLA

Vastuu

Sveitsin vastuu rajoittuu varojen myöntämiseen maakohtaisten sopimusten ja lisätukitoimenpiteiden mukaisesti. Näin ollen Sveitsi ei ole vastuussa kolmansille osapuolille.

10 ARTIKLA

Unionin jäsenyyttä koskevat muutokset

1. Jos unioniin otetaan uusi jäsen ja kyseessä on valtio, jonka ostovoimakorjattu BKTL asukasta kohti on alle 90 prosenttia unionin keskimääräisestä ostovoimakorjatusta BKTL:stä asukasta kohti, Sveitsin rahoitusosuutta mukautetaan vastaavassa suhteessa siitä päivästä alkaen, jona jäsenyyden muutos tulee voimaan.

Käytettävien tietojen viitekausi on sama kuin asianomaisen rahoitusosuuskauden alkamispäivänä voimassa oleva unionin koheesiorahaston viitekausi tai, jos sitä ei ole saatavilla, viimeinen kolmen vuoden jakso, jolta tiedot ovat saatavilla.

2. Sopimuspuolet määrittelevät 1 kohdassa tarkoitetun mukautuksen määrän.

II OSA

VAROJEN TÄYTÄNTÖÖNPANO JA HALLINNOINTI

11 ARTIKLA

Yhteiset arvot

Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden täytäntöönpano perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamista, demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta, ihmisarvoa ja tasa-arvoa koskeviin yhteisiin arvoihin.

12 ARTIKLA

Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden hallinnointi

1. Sveitsi vastaa säännöllisen rahoitusosuutensa yleisestä hallinnoinnista.

2. Sveitsin hallinnointikustannukset katetaan 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettussa yhteisymmärryspöytäkirjassa vahvistetun rahoitusosuuden kokonaismäärällä.

13 ARTIKLA

Täytäntöönpanoperiaatteet

1. Maakohtaiset sopimukset neuvotellaan ja pannaan täytäntöön kumppanivaltioiden ja Sveitsin tasavertaisen kumppanuuden hengessä.
2. Sovittujen tukitoimenpiteiden toteuttamisesta vastaavat kumppanivaltiot, joilla on oltava tarkoituksenmukaiset hallinnointi- ja valvontajärjestelmät moitteettoman täytäntöönpanon ja hallinnoinnin varmistamiseksi.
3. Sveitsi vastaa suoraan toteuttamistaan tukitoimenpiteistä ja tarjoa asianmukaiset hallinto- ja valvontajärjestelmät moitteettoman täytäntöönpanon ja hallinnoinnin varmistamiseksi, sanotun kuitenkin rajoittamatta 2 kohdan soveltamista.
4. Tukitoimenpiteiden täytäntöönpanossa on noudatettava 11 artiklassa tarkoitettuja yhteisiä arvoja sekä hyvän hallintotavan ja moitteettoman varainhoidon periaatteita ja varmistettava avoimuus, syrjimättömyys, tehokkuus ja vastuuvollisuus.

Sen on perustuttava Sveitsin ja kumppanivaltioiden yhteiseen sitoumukseen kaikenlaisen korruption torjumiseen Sveitsin rahoitusosuuden täytäntöönpanossa ja sellaisista tehokkaista toimenpiteistä ja menettelyistä säättämiseen, joilla ehkäistään ja tunnistetaan varojen asianmukaisen käytön vaarantavat toimet ja puututaan niihin, ottaen huomioon tunnistetut riskit.

5. Jos 4 kohdassa säädettyä velvoitetta rikotaan niin, että se vaikuttaa tai uhkaa vaikuttaa yksittäisen tukitoimenpiteen moitteettomaan täytäntöönpanoon, Sveitsi voi toteuttaa asianmukaisia, oikeasuhteisia ja tehokkaita toimenpiteitä kyseisen yksittäisen tukitoimenpiteen osalta arvioinnin perusteella ja sellaisen menettelyn jälkeen, jolla taataan kumppanivaltion tosiasiallinen oikeus tulla kuulluksi.

6. Sveitsi voi tehdä tarkastuksia sisäisten vaatimustensa mukaisesti. Kumppanivaltiot antavat kaiken tarvittavan avun sekä kaikki tarvittavat tiedot ja asiakirjat.

7. Sveitsin tarkastusviranomaisten on tarkastuksia tehdessään otettava asianmukaisesti huomioon yhden tarkastuksen periaate ja suhteellisuusperiaate suhteessa riskitasoon, jotta vältetään samoja menoja koskevat päällekkäiset tarkastukset ja hallinnon varmennukset, minkä tarkoituksena on minimoida hallinnon varmennuksista ja tarkastuksista aiheutuvat kustannukset sekä tuensaajille aiheutuva hallinnollinen rasite.

III OSA

INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

14 ARTIKLA

Sekakomitea

1. Perustetaan sekakomitea.

Sekakomitea koostuu osapuolten edustajista.

2. Sekakomitean puheenjohtajina toimivat unionin edustaja ja Sveitsin edustaja.
3. Sekakomitean tehtävänä on
 - a) varmistaa tämän sopimuksen tehokas hallinnointi ja soveltaminen;
 - b) toimia sopimuspuolten välisenä foorumina keskinäistä kuulemistä ja jatkuvaa tietojenvaihtoa varten erityisesti sopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvien vaikeuksien ratkaisemiseksi 16 artiklan mukaisesti;
 - c) antaa sopimuspuolille suosituksia tätä sopimusta koskevissa asioissa;
 - d) tehdä päätöksiä tämän sopimuksen mukaisesti; sekä
 - e) käyttää muuta sille tässä sopimuksessa annettua toimivaltaa.
4. Sekakomitea tekee päätöksensä yksimielisesti. Päätökset sitovat sopimuspuolia, joiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi.
5. Sekakomitea kokoontuu vähintään kerran vuodessa, vuorotellen Brysselissä ja Bernissä, elleivät puheenjohtajat toisin päättä. Se kokoontuu myös jommankumman osapuolen pyynnöstä. Puheenjohtajat voivat sopia, että sekakomitean kokous pidetään video- tai etäkokouksena.

6. Sekakomitea vahvistaa työjärjestyksensä ensimmäisessä kokouksessaan.
7. Sekakomitea voi päättää perustaa työ- tai asiantuntijaryhmiä auttamaan sitä tehtäviensä hoitamisessa.

15 ARTIKLA

Yksinoikeusperiaate

Sopimuspuolet sitoutuvat ratkaisemaan tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskevat riidat vain tässä sopimuksessa määrättyllä tavalla.

16 ARTIKLA

Menettely tulkinta- tai soveltamisvaikeuksissa

1. Jos sopimuksen tulkinnassa tai soveltamisessa on ongelmia, sopimuspuolet neuvottelevat keskenään sekakomiteassa molempia sopimuspuolia tyydyttävän ratkaisun löytämiseksi. Tätä varten sekakomitealle annetaan kaikki hyödylliset tiedot, jotta se voi tarkastella tilannetta yksityiskohtaisesti. Sekakomitea tarkastelee kaikkia mahdollisuuksia, joiden avulla sopimuksen moitteeton toiminta voi jatkua.

2. Jos sekakomitea ei pysty löytämään ratkaisua 1 kohdassa tarkoitettuun ongelmaan kolmen kuukauden kuluessa siitä päivästä, jona ongelma on saatettu sen käsiteltäväksi, kumpi tahansa sopimuspuolista voi pyytää välityslautakuntaa ratkaisemaan riidan välitysoikeuden pöytäkirjassa, jäljempänä 'pöytäkirja', vahvistettujen sääntöjen mukaisesti.

3. Välitysoikeudella on toimivalta tulkita tätä sopimusta, kun se ratkaisee sopimuspuolten välisen riidan tämän sopimuksen nojalla. Määrittäessään toimenpiteen yhdenmukaisuutta tämän sopimuksen kanssa välitysoikeus voi tarvittaessa tarkastella kunkin sopimuspuolen muuta lainsäädäntöä kuin tätä sopimusta tosiseikkana. Näin välitysoikeus noudattaa asianomaisen sopimuspuolen tuomioistuinten ja viranomaisten sekä tarvittaessa toimivaltaisten kansainvälisten riidanratkaisuelinten vallitsevaa tulkintaa kunkin sopimuspuolen muusta lainsäädännöstä kuin tästä sopimuksesta. Välitysoikeuden tulkinta muusta sopimuspuolen lainsäädännöstä kuin tästä sopimuksesta ei sido kyseisen sopimuspuolen tuomioistuimia tai viranomaisia.

4. Välitysoikeudella ei ole toimivaltaa maakohtaisten sopimusten täytäntöönpanoon liittyvissä riita-asioissa.

5. Kumpikin sopimuspuoli toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet välitysoikeuden ratkaisun noudattamiseksi vilpittömässä mielessä.

Sopimuspuolen, jonka välitysoikeus on todennut jättäneen noudattamatta sopimusta, on ilmoitettava toiselle sopimuspuolelle sekakomitean välityksellä toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välitysoikeuden päätöksen noudattamiseksi.

17 ARTIKLA

Korvaavat toimenpiteet

1. Jos sopimuspuoli, jonka välitysoikeus on todennut jättäneen noudattamatta sopimusta, ei ilmoita toiselle sopimuspuolelle lisäyksessä olevan IV.2 artiklan 6 kohdan mukaisesti asetetussa kohtuullisessa määräajassa toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välitysoikeuden päätöksen noudattamiseksi, tai jos toinen sopimuspuoli katsoo, että ilmoitetut toimenpiteet eivät ole välitysoikeuden päätöksen mukaisia, toinen sopimuspuoli voi mahdollisen epätasapainon korjaamiseksi toteuttaa sopimuksen tai minkä tahansa 3 artiklan a kohdan sopimusluetteloon sisältyvän sopimuksen puitteissa oikeasuhteisia korvaavia toimenpiteitä, jäljempänä 'korvaavat toimenpiteet'. Sen on ilmoitettava ilmoituksessa täsmennettävistä korvaavista toimenpiteistä sopimuspuolelle, jonka välitysoikeus on todennut jättäneen noudattamatta sopimusta. Korvaavat toimenpiteet tulevat voimaan kolmen kuukauden kuluttua ilmoituksen päivämäärästä.
2. Jos sekakomitea ei ole kuukauden kuluessa suunnitelluista korvaavista toimenpiteistä ilmoittamisesta tehnyt päätöstä näiden korvaavien toimenpiteiden keskeyttämisestä, muuttamisesta tai kumoamisesta, kumpi tahansa sopimuspuoli voi lisäyksen mukaisesti saattaa välitysmenettelyyn kysymyksen korvaavien toimenpiteiden oikeasuhteisuudesta.
3. Välitysoikeus päättää asiasta pöytäkirjan III.8 artiklan 4 kohdassa säädetyssä määräajassa.
4. Korvaavilla toimenpiteillä ei ole taannehtivaa vaikutusta. Erityisesti on säilytettävä yksityishenkilöiden ja talouden toimijoiden jo ennen korvaavien toimenpiteiden voimaantuloa saamat oikeudet ja velvollisuudet.

IV OSA

LOPPUMÄÄRÄYKSET

18 ARTIKLA

Sveitsin ensimmäinen tämän sopimuksen mukainen rahoitusosuus ja kertaluonteinen ylimääräinen rahoitussitoumus

1. Sveitsi sitoutuu antamaan ensimmäisen tämän sopimuksen mukaisen rahoitusosuutensa, jäljempänä 'ensimmäinen rahoitusosuus', 1 päivän tammikuuta 2030 ja 31 päivän joulukuuta 2036 välisenä aikana liitteen II mukaisesti ja kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen vuoden 2024 ja vuoden 2029 välisenä aikana liitteen III mukaisesti.
2. Siltä osin kuin ensimmäisen rahoitusosuuden osatekijöitä ei ole vahvistettu liitteessä II, sopimuspuolet tekevät oikeudellisesti sitomattoman yhteisymmärryspöytäkirjan 1 kohdassa tehdyn sitoumuksen täyttämiseksi 12 kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta. Tätä varten sekakomitea aloittaa keskustelut nopeasti tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen.
3. Siltä osin kuin kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen osatekijöitä ei ole vahvistettu liitteessä III, sopimuspuolet tekevät oikeudellisesti sitomattoman yhteisymmärryspöytäkirjan 1 kohdassa tehdyn sitoumuksen täyttämiseksi 12 kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta. Tätä varten sekakomitea aloittaa keskustelut nopeasti tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen.

4. Ensimmäisen rahoitusosuuden maakohtaisista määrärahoista koheesiopoliitiikan alalla ja kertaluonteisista ylimääräisistä sitoumuksista on annettava virallinen sitoumus kumppanivaltioille silloin, kun vastaavat maakohtaiset sopimukset on tehty ja viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.
5. Ensimmäisen rahoitusosuuden maakohtaisista määrärahoista muuttoliikkeen alalla on annettava virallinen sitoumus kumppanivaltioille silloin, kun asianomaiset maakohtaiset sopimukset on tehty ja viimeistään viiden vuoden kuluttua rahoitusosuuskauden alkamisesta.
6. Jos 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja yhteisymmärryspöytäkirjoja ei tehdä mainitussa määräajassa, sovelletaan 4 artiklan 2 kohdan c alakohtaa soveltuvien osien osin.
7. Jos 4 ja 5 kohdassa tarkoitettuja maakohtaisia sopimuksia ei tehdä mainitussa määräajassa, sovelletaan 5 artiklan 6 kohtaa soveltuvien osien osin.

19 ARTIKLA

Pöytäkirja, liitteet ja lisäykset

Tämän sopimuksen pöytäkirja, liitteet ja lisäykset ovat erottamaton osa tätä sopimusta.

20 ARTIKLA

Voimaantulo

1. Osapuolet ratifioivat tai hyväksyvät sopimuksen omien menettelyjensä mukaisesti. Osapuolet ilmoittavat toisilleen tämän sopimuksen voimaantulon edellyttämien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamisesta.
2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona viimeinen seuraavista välineistä on annettu tiedoksi:
 - a) henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyn Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen institutionaalinen pöytäkirja;
 - b) henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyn Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen muutospöytäkirja;
 - c) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton lentoliikennettä koskevan sopimuksen institutionaalinen pöytäkirja;
 - d) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton lentoliikennettä koskevan sopimuksen muutospöytäkirja;

- e) Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton lentoliikennettä koskevan sopimuksen valtioneuvoston päätös;
- f) rautateiden ja maanteiden tavara- ja henkilöliikenteestä tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen institutionaalinen päätös;
- g) rautateiden ja maanteiden tavara- ja henkilöliikenteestä tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen muutospöytäkirja;
- h) rautateiden ja maanteiden tavara- ja henkilöliikenteestä tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen valtioneuvoston päätös;
- i) maataloustuotteiden kaupasta tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton sopimuksen muutospöytäkirja;
- j) vaatimustenmukaisuuden arvioinnin vastavuoroisesta tunnustamisesta tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen institutionaalinen päätös;
- k) vaatimustenmukaisuuden arvioinnin vastavuoroisesta tunnustamisesta tehdyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisen sopimuksen muutospöytäkirja;
- l) Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön sekä Sveitsin valaliiton välinen sopimus Sveitsin valaliiton osallistumisesta unionin ohjelmiin;

- m) Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton välinen sopimus Sveitsin valaliiton osallistumista Euroopan unionin avaruusohjelmaviraston toimintaan koskevista ehdoista ja edellytyksistä.

21 ARTIKLA

Sopimuksen irtisanominen

Kumpikin sopimuspuoli voi irtisanoa tämän sopimuksen ilmoittamalla asiasta toiselle sopimuspuolelle. Sopimuksen voimassaolo päättyy kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

Tehty [...] [...] kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, iirin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

(Signature Block, to the effect of, in all 24 EU languages: "Euroopan unionin puolesta" ja "Sveitsin valaliiton puolesta")

4 ARTIKLAN 2 KOHDAN a ALAKOHDASSA TARKOITETUT
SVEITSIN SÄÄNNÖLLISEN RAHOITUSOSUUDEN OSATEKIJÄT
PERÄKKÄISILLÄ RAHOITUSOSUUSKAUSILLA

1. Sveitsin rahoitusosuuden määrä tietyllä rahoitusosuuskaudella vahvistetaan seuraavien osatekijöiden perusteella:
 - a) Sveitsin rahoitusosuuden määrä edellisellä rahoitusosuuskaudella mukautettuna kyseisen rahoitusosuuskauden keston *pro rata temporis* (suhteessa kuluneeseen aikaan), mukaan lukien tarvittaessa 10 artiklan mukainen mukautus mukautettuna kyseisen rahoitusosuuskauden keston *pro rata temporis* (suhteessa kuluneeseen aikaan);
 - b) a alakohdan soveltamisesta johtuvan määrän korotus tai vähennys lisäyksessä 1 esitetyn menetelmän mukaisesti seuraavien tekijöiden perusteella:
 - i) Sveitsin inflaatio mitattuna Sveitsin yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä, jäljempänä 'YKHI', ja
 - ii) mukautuskerroin, jolla tasataan mahdollisia Sveitsin inflaation ja kumppanivaltioissa esiintyvän inflaation välisiä eroja siltä osin kuin valuuttakurssin kehitys ei tasoita sitä, jotta Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden ostovoima säilyy;

- c) a ja b alakohdan perusteella vahvistetun määrän lisäys tai vähennys poliittisten näkökohtien perusteella. Tällainen lisäys tai vähennys saa olla enintään 10 prosenttia a ja b alakohdan perusteella vahvistetusta määrästä.
2. Sveitsin rahoitusosuuden on tietyllä rahoitusosuuskaudella koheesiopolitiikan alalla oltava vähintään 90 prosenttia 1 kohdan mukaisesti määritetystä määrästä.
3. Koheesiopolitiikan alalla maakohtaisiin sopimuksiin osoitetun Sveitsin rahoitusosuuden on tietyllä rahoitusosuuskaudella oltava vähintään 90 prosenttia 2 kohdan mukaisesti määritetystä määrästä.
4. Koheesiopolitiikan alalla maakohtaisiin sopimuksiin osoitettu määrä osoitetaan kumppanivaltioille lisäyksessä 2 esitetyn jakoperusteen mukaisesti.

MENETELMÄ
LIITTEESSÄ I OLEVAN 1 KOHDAN b ALAKOHDASSA TARKOITETUN
MUKAUTUKSEN MÄÄRITTÄMISEKSI

Liitteessä I olevan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu lisäys tai vähennys lasketaan seuraavalla menetelmällä:

1. Liitteessä I olevan 1 kohdan a alakohtaa soveltamalla saatu määrä kerrotaan tämän lisäyksen 2 kohdassa tarkoitettulla indeksointikertoimella.
2. Indeksointikerroin on seuraavien tekijöiden tulos:
 - a) Sveitsin inflaatio Sveitsin YKHI:llä mitattuna edellisen rahoitusosuuskauden viimeisen vuoden, jolta laskelma tehdään laskenta-ajankohtana saatavilla olevien viimeisten 12 kuukauden aritmeettisen keskiarvon mukaan, ja ensimmäisen vuoden, jolta laskelma tehdään kyseisen kalenterivuoden 12 kuukauden aritmeettisen keskiarvon mukaan, välisenä aikana; ja
 - b) mukautuskerroin, joka mitataan kumppanivaltioiden ryhmän reaalisena valuuttakurssina edellisellä rahoitusosuuskaudella koheesiopolitiikan alalla suhteessa Sveitsiin edellisen rahoitusosuuskauden viimeisen vuoden ja ensimmäisen vuoden välisenä aikana ja joka kuvastaa todellista arvostusta tai arvonalentumista tällä ajanjaksolla kyseisessä ryhmässä.

Indeksointikertoimen laskennassa sovelletaan seuraavaa:

- i) Kumppanivaltioiden ryhmän reaalin valuuttakurssi koheesiopolitiikan alalla edellisellä rahoitusosuuskaudella koostuu kyseisten kumppanivaltioiden nimellisestä valuuttakurssista suhteessa Sveitsin frangiin kerrottuna kyseisten kumppanivaltioiden YKHI:hin perustuvalla aggregaatilla ja jaettuna Sveitsin YKHI:llä.

Kyseisen kumppanivaltioiden ryhmän reaalin vahvistuminen merkitsee reaalin valuuttakurssin nousua, ja kyseisen kumppanivaltioiden ryhmän reaalin heikentyminen merkitsee reaalin valuuttakurssin laskua.

- ii) Kyseisten kumppanivaltioiden YKHI:hin perustuva aggregaatti muodostetaan kyseisen kumppanivaltioiden ryhmän YKHI:n 12 kuukauden aritmeettisena keskiarvona käyttäen Luxemburgissa 26 päivänä lokakuuta 2004 tehdyssä Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välisessä tilastoyhteistyötä koskevassa sopimuksessa määrättyä YKHI-menetelmää, mutta painotuksena käytetään lisäyksessä 2 esitettyä jakoperustetta.
- iii) Kumppanivaltioiden nimellinen valuuttakurssi suhteessa Sveitsin frangiin muodostetaan kyseisten kumppanivaltioiden nimellisten valuuttakurssien painotettuna aritmeettisena keskiarvona suhteessa Sveitsin frangiin, niin että painotuksena käytetään lisäyksessä 2 esitettyä jakoperustetta. Tietyn vuoden laskennassa käytetään nimellisinä valuuttakursseina kyseisen vuoden kuukausittaisten tietojen 12 kuukauden keskiarvoa, joka on johdettu päivittäisistä valuuttakursseista.

Komissio laskee mukautuskertoimen tämän lisäyksen 2 kohdan b alakohdan mukaisesti. Komissio toimittaa laskelman Sveitsille sekakomitean välityksellä kuukauden kuluttua sen saamisesta.

3. Jos tiettyä vuotta koskevia tietoja ei ole saatavilla, kyseisen vuoden osalta on käytettävä laskenta-ajankohtana saatavilla olevien viimeisten 12 kuukauden tietoja.
4. Indeksointikertoimen laskennassa käytettävät YKHI- ja valuuttakurssitiedot saadaan unionin tilastotoimistolta, jäljempänä 'Eurostat'. Ne perustuvat Eurostatin julkaisemiin tilastoihin, ja niissä otetaan asianmukaisesti huomioon Luxemburgissa 26 päivänä lokakuuta 2004 tehty Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton välinen tilastoyhteistyötä koskeva sopimus. Valuuttakursseja koskevat tiedot saadaan tarvittaessa Euroopan keskuspankin, kumppanivaltioiden keskuspankkien ja/tai Sveitsin keskuspankin julkisista tietokannoista.

SVEITSIN SÄÄNNÖLLISEN RAHOITUSOSUUDEN
JAKOPERUSTE
KOHEESIOPOLITIIKAN ALALLA

Varojen määrä, jonka kukin kumppanimaa osoittaa Sveitsin rahoitusosuudesta koheesiopolitiikan alalla tiettynä rahoitusosuuskautena, vastaa seuraavasti määritettyä prosenttiosuutta Sveitsin rahoitusosuudesta koheesiopolitiikan alalla:

- a) lasketaan kumppanivaltion väestömäärän ja pinta-alan osuuksien aritmeettinen keskiarvo kaikkien kumppanivaltioiden kokonaisväestöstä ja -pinta-alasta. Jos kumppanivaltion osuus kokonaisväestöstä on kuitenkin vähintään viisi kertaa suurempi kuin sen osuus kokonaispinta-alasta, mikä merkitsee erittäin korkeaa asukastiheyttä, käytetään tässä vaiheessa vain osuutta kokonaisväestöstä;
- b) pienennetään tai suurennetaan a alakohdan mukaisen laskennan tuloksena saatuja prosenttiosuuksia kertoimella, joka edustaa yhtä kolmasosaa siitä prosenttiosuudesta, jolla kyseisen kumppanivaltion ostovoimakorjattu asukaskohtainen BKTL ylittää tai alittaa kaikkien kumppanivaltioiden keskimääräisen asukaskohtaisen BKTL:n (keskiarvo ilmaistu 100 prosenttina); ja
- c) skaalataan b alakohdan mukaisen laskennan tuloksena saadut osuudet uudelleen niin, että niiden summa on 100 prosenttia.

Käytettävien tietojen viitekausi on sama kuin asianomaisen rahoitusosuuskauden alkamispäivänä voimassa oleva unionin koheesiorahaston viitekausi tai, jos sitä ei ole saatavilla, viimeinen kolmen vuoden jakso, jolta tiedot ovat saatavilla.

SVEITSIN ENSIMMÄINEN RAHOITUSOSUUS
TÄMÄN SOPIMUKSEN NOJALLA KAUDELLA 2030–2036

1. Sveitsin ensimmäinen tämän sopimuksen mukainen rahoitusosuus, jäljempänä 'ensimmäinen rahoitusosuus', 1. tammikuuta 2030 ja 31. joulukuuta 2036 välisenä aikana, jäljempänä 'rahoitusosuuskausi', on 350 000 000 Sveitsin frangia kyseisen kauden kunakin vuotena.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettusta määrästä kullekin rahoitusosuuskauden vuodelle osoitetaan 308 000 000 Sveitsin frangia koheesiopolitiikan alan yhteistyöhön ja 42 000 000 Sveitsin frangia muuttoliikkeen alan yhteistyöhön.
3. Sveitsin ensimmäinen rahoitusosuus edistää tämän sopimuksen 1 artiklassa vahvistettujen tavoitteiden saavuttamista.
4. Sveitsin ensimmäinen rahoitusosuus pannaan täytäntöön kymmenen vuoden ajanjaksolla, jäljempänä 'täytäntöönpanokausi', joka alkaa samana päivänä kuin rahoitusosuuskausi.
5. Maakohtaisiin sopimuksiin osoitetun rahoitusosuuden osuuden on koheesiopolitiikan alalla oltava vähintään 90 prosenttia kyseiselle alalle osoitetusta määrästä.
6. Koheesiopolitiikan alan ja muuttoliikkeen alan yhteistyöhön tarkoitetuista määristä enintään 5 prosenttia on Sveitsin käytettävissä hallinnointikustannusten kattamiseen ja enintään 2 prosenttia on käytettävissä sveitsiläisten asiantuntemuksen jakamiseen (Sveitsin asiantuntija- ja kumppanuusrahasto).

7. Koheesiopolitiikan alan yhteistyön kumppanivaltiot ovat unionin jäsenvaltioita, joiden ostovoimakorjattu BKTL asukasta kohti on alle 90 prosenttia unionin keskimääräisestä ostovoimakorjatusta BKTL:stä asukasta kohti saman viitekauden aikana. Käytettävien tietojen viitekausi on sama kuin se, jota käytetään unionin jäsenvaltioiden tukikelpoisuuden määrittämiseen unionin koheesiorahastossa ja joka on voimassa rahoitusosuuskauden alkamispäivänä.
8. Muuttoliikkeen alalla mahdolliset kumppanivaltiot ovat unionin jäsenvaltioita, joihin kohdistuu erityistä muuttoliikepainetta ja/tai joissa Sveitsi ja tietty jäsenvaltio ovat samaa mieltä tarpeesta vahvistaa muuttoliikkeen hallintaa.
9. Koheesiopolitiikan ja muuttoliikkeen yhteistyön alalla sopimuspuolet voivat päästä yhteisymmärrykseen tietyn määrän varaamisesta tietylle aiheelle (koheesiopolitiikka) ja nopean toiminnan rahastoon (muuttoliike). Osatekijät esitetään tarvittaessa yhteisymmärryspöytäkirjassa sopimuksen 18 artiklan 2 kohdan mukaisesti.
10. Sveitsin ensimmäiseen rahoitusosuuteen kuuluvat yhteistyön aihealueet perustuvat Sveitsin edelliseen valituille unionin jäsenvaltioille osoitettuun rahoitusosuuteen liittyvään menestyksekkääseen yhteistyöhön. Niillä täydennetään unionin koheesiopolitiikan ja muuttoliikkeen hallintatoimia rahoitusosuuskauden alkaessa.
11. Sopimuksen 18 artiklan 2 kohdan mukaisesti sopimuspuolet täsmentävät yhteisymmärryspöytäkirjassa painopistealueet seuraavilla aihealueilla:
 - a) Koheesiopolitiikka:
 - i) osallistava inhimillinen ja sosiaalinen kehitys;

- ii) kestävä ja osallistava talouskehitys;
 - iii) vihreä siirtymä; sekä
 - iv) demokratia ja osallistuminen;
- b) muuttoliike.
-

SVEITSIN KERTALUONTEINEN YLIMÄÄRÄINEN RAHOITUSSITOUMUS, JOKA
KATTAÄ VUODEN 2024 LOPUN JA VUODEN 2029 LOPUN VÄLISEN AJANJAKSON

1. Sveitsi sitoutuu tämän sopimuksen 18 artiklan mukaisesti antamaan vuoden 2024 lopun ja vuoden 2029 lopun väliselle ajanjaksolle kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen, joka vastaa Sveitsin ja EU:n kumppanuuden ja yhteistyön tasoa kyseisellä kaudella. Tämä kertaluonteinen ylimääräinen rahoitussitoumus on 130 000 000 Sveitsin frangia vuodessa tämän sopimuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sopimusten voimaantuloon asti ja 350 000 000 Sveitsin frangia vuodessa tämän sopimuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sopimusten voimaantulon ja vuoden 2029 lopun välisenä aikana. Sen vuoden osalta, jona tämän sopimuksen 20 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut sopimukset tulevat voimaan, kertaluonteisen ylimääräisen sitoumuksen määrä lasketaan aikaan suhteutettuna.
2. Sveitsin kertaluonteinen ylimääräinen rahoitussitoumus pannaan täytäntöön kymmenen vuoden ajanjaksolla, jäljempänä 'täytäntöönpanokausi', joka alkaa samasta päivästä kuin Sveitsin ensimmäisen rahoitusosuuden rahoitusosuuskausi.
3. Kertaluonteista ylimääräistä rahoitussitoumusta käytetään koheesiopolitiikan alan yhteistyöhön.
4. Maakohtaisiin sopimuksiin osoitetun kertaluonteisen rahoitussitoumuksen osuuden on oltava vähintään 90 prosenttia Sveitsin kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen määrästä.

5. Kertaluonteisen rahoitussitoumuksen määrästä enintään 5 prosenttia on Sveitsin käytettävissä hallinnointikustannusten kattamiseen ja enintään 2 prosenttia on käytettävissä sveitsiläisten asiantuntemuksen jakamiseen (Sveitsin asiantuntija- ja kumppanuusrahasto).
6. Yhteistyön kumppanivaltiot ovat unionin jäsenvaltioita, joiden ostovoimakorjattu BKTL asukasta kohti on alle 90 prosenttia unionin keskimääräisestä ostovoimakorjatusta BKTL:stä asukasta kohti saman viitekauden aikana. Käytettävien tietojen viitekausi on sama kuin se, jota käytetään unionin jäsenvaltioiden tukikelpoisuuden määrittämiseen unionin koheesiorahastossa ja joka on voimassa kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen täytäntöönpanokauden alkamispäivänä.
7. Sopimuspuolet voivat päästä yhteisymmärrykseen tietyn määrän varaamisesta erityiselle rahastolle, joka on tarkoitettu tiettyyn koheesipolitiikan alan aiheeseen. Osatekijät esitetään tarvittaessa yhteisymmärryspöytäkirjassa sopimuksen 18 artiklan 3 kohdan mukaisesti.
8. Sopimuksessa vahvistettuja Sveitsin säännöllisen rahoitusosuuden tavoitteita ja täytäntöönpanosääntöjä sovelletaan soveltuvin osin kertaluonteiseen ylimääräiseen rahoitussitoumukseen, jollei tämän sopimuksen 18 artiklassa ja tässä liitteessä toisin määrätä.
9. Sveitsin kertaluonteiseen ylimääräiseen rahoitusosuuteen kuuluvat yhteistyön aihealueet perustuvat Sveitsin edelliseen valituille unionin jäsenvaltioille osoitettuun rahoitusosuuteen liittyvään menestyksekkääseen yhteistyöhön. Niillä täydennetään unionin koheesipolitiikan toimia kertaluonteisen ylimääräisen rahoitussitoumuksen täytäntöönpanokauden alkaessa.

10. Sopimuksen 18 artiklan 3 kohdan mukaisesti sopimuspuolet täsmentävät yhteisymmärryspöytäkirjassa painopistealueet seuraavilla aihealueilla:

- i) osallistava inhimillinen ja sosiaalinen kehitys;
 - ii) kestävä ja osallistava talouskehitys;
 - iii) vihreä siirtymä; sekä
 - iv) demokratia ja osallistuminen.
-

PÖYTÄKIRJA VÄLITYSOIKEUDESTA

I LUKU

JOHDANTOMÄÄRÄYKSET

I.1 ARTIKLA

Soveltamisala

Jos jompikumpi sopimuspuolista, jäljempänä 'sopimuspuolet', saattaa riidan välitysmenettelyyn sopimuksen 16 artiklan 2 kohdan tai 17 artiklan 2 kohdan mukaisesti, sovelletaan tässä pöytäkirjassa vahvistettuja sääntöjä.

I.2 ARTIKLA

Kirjaamo ja sihteeripalvelut

Haagin pysyvän välitystuomioistuimen kansainvälinen toimisto, jäljempänä 'kansainvälinen toimisto', hoitaa kirjaamotehtävät ja tarjoaa sihteeripalveluja.

I.3 ARTIKLA

Ilmoitukset ja määräaikojen laskeminen

1. Ilmoitukset, esimerkiksi tiedonannot tai ehdotukset, voidaan lähettää millä tahansa tiedonsiirtovälineellä, joka varmentaa niiden lähettämisen tai mahdollistaa varmentamisen.
2. Tällaisia ilmoituksia voidaan lähettää sähköisesti vain, jos sopimuspuoli on nimennyt tai hyväksynyt osoitteen nimenomaisesti tätä tarkoitusta varten.
3. Sopimuspuolille tiedoksi annettavat ilmoitukset lähetetään Sveitsin osalta Sveitsin valaliiton ulkoasiainministeriön Euroopasta vastaavalle osastolle ja unionin osalta komission oikeudelliselle yksikölle.
4. Kaikki tässä pöytäkirjassa vahvistetut määräajat alkavat tapahtuman tai toimenpiteen toteutumisen jälkeisestä päivästä. Jos asiakirjan toimittamiselle asetettu määräaika päättyy muuna päivänä kuin unionin toimielinten tai Sveitsin hallituksen työpäivänä, asiakirjan toimittamiselle asetettu määräaika päättyy ensimmäisenä sitä seuraavana työpäivänä. Määräaikaan kuuluvat muut kuin työpäivät lasketaan mukaan.

I.4 ARTIKLA

Ilmoitus välitysmenettelyn aloittamisesta

1. Välitysmenettelyn käyttöä koskevan aloitteen tekävän sopimuspuolen, jäljempänä 'kantaja', on lähetettävä toiselle sopimuspuolelle, jäljempänä 'vastaaja', ja kansainväliselle toimistolle ilmoitus välitysmenettelyn aloittamisesta.
2. Välitysmenettelyn katsotaan alkavan sen päivän jälkeisenä päivänä, jona vastaaja vastaanottaa välitysmenettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen.
3. Välitysmenettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen on sisällettävä seuraavat tiedot:
 - a) vaatimus riidan siirtämisestä välitysmenettelyyn;
 - b) sopimuspuolten nimet ja yhteystiedot;
 - c) kantajan edustajan tai edustajien nimi ja osoite;
 - d) menettelyn oikeusperusta (sopimuksen 16 artiklan 2 kohta tai 17 artiklan 2 kohta) ja:
 - i) sopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa riidan aiheuttava kysymys sellaisena kuin se on virallisesti kirjattuna ratkaisua varten sekakomitean esityslistalle sopimuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti; ja
 - ii) sopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa välitysoikeuden päätös, sopimuksen 16 artiklan 5 kohdassa mainitut täytäntöönpanotoimenpiteet ja riidanalaiset korvaavat toimenpiteet;

- e) riidan aiheuttavan tai siihen liittyvän säännön nimeäminen;
 - f) lyhyt kuvaus riidasta; ja
 - g) välitystuomarin nimeäminen tai, jos nimitetään viisi välitystuomaria, kahden välitystuomarin nimeäminen.
4. Välitysmenettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen riittävyttä koskevat kanteet eivät estä välitysoikeuden perustamista. Välitysoikeus ratkaisee tällaisen riidan lopullisesti.

I.5 ARTIKLA

Vastaus välitysmenettelyn aloittamista koskevaan ilmoitukseen

1. Vastaajan on 60 päivän kuluessa välitysmenettelyn aloittamista koskevan ilmoituksen vastaanottamisesta lähetettävä kantajalle ja kansainväliselle toimistolle ilmoitukseen vastaus, jossa on oltava seuraavat tiedot:
- a) sopimuspuolten nimet ja yhteystiedot;
 - b) vastaajan edustajan tai edustajien nimi ja osoite;
 - c) vastaus I.4 artiklan 3 kohdan d–f alakohdan mukaisessa välitysmenettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessa annettuihin tietoihin; ja

d) välitystuomarin nimeäminen tai, jos nimitetään viisi välitystuomaria, kahden välitystuomarin nimeäminen.

2. Vastaajan välitysmenettelyn aloittamista koskevaan ilmoitukseen antaman vastauksen puuttuminen tai puutteellisuus tai myöhästyminen ei estä välitysoikeuden perustamista.

Välitysoikeus ratkaisee tällaisen riidan lopullisesti.

3. Jos vastaaja pyytää välitysmenettelyn aloittamista koskevaan ilmoitukseen antamassaan vastauksessa, että välitysoikeus koostuu viidestä välitystuomarista, kantajan on nimettävä toinen välitystuomari 30 päivän kuluessa välitysmenettelyn aloittamista koskevaan ilmoitukseen annetun vastauksen vastaanottamisesta.

I.6 ARTIKLA

Edustus ja avustaminen

1. Sopimuspuolia edustaa välitysoikeudessa yksi tai useampi edustaja. Edustajia voivat avustaa neuvonantajat tai asianajajat.

2. Edustajia tai heidän osoitteitaan koskevista muutoksista on ilmoitettava toiselle sopimuspuolelle, kansainväliselle toimistolle ja välitysoikeudelle. Välitysoikeus voi milloin tahansa omasta aloitteestaan tai sopimuspuolen pyynnöstä pyytää todisteita sopimuspuolten edustajille annetuista valtuuksista.

II LUKU

VÄLITYSOIKEUDEN KOKOONPANO

II.1 ARTIKLA

Välitystuomarien lukumäärä

Välitysoikeus koostuu kolmesta välitystuomarista. Välitysoikeus koostuu viidestä välitystuomarista, jos kantaja välitysmenettelyn aloittamista koskevassa ilmoituksessaan tai vastaaja ilmoitukseen antamassaan vastauksessa pyytää sitä.

II.2 ARTIKLA

Välitystuomarien nimittäminen

1. Jos nimitetään kolme välitystuomaria, kumpikin sopimuspuoli nimeää heistä yhden. Sopimuspuolten nimeämät kaksi välitystuomaria valitsevat kolmannen välitystuomarin, joka toimii välitysoikeuden puheenjohtajana.
2. Jos nimitetään viisi välitystuomaria, kumpikin sopimuspuoli nimeää heistä kaksi. Sopimuspuolten nimeämät neljä välitystuomaria valitsevat viidennen välitystuomarin, joka toimii välitysoikeuden puheenjohtajana.

3. Jos välitystuomarit eivät 30 päivän kuluessa sopimuspuolten nimeämän viimeisen välitystuomarin nimeämisestä ole päässeet sopimukseen välitysoikeuden puheenjohtajan valinnasta, pysyvän välitystuomioistuimen pääsihteeri nimittää puheenjohtajan.

4. Välitysoikeuden muodostavien välitystuomarien valinnan helpottamiseksi 6 kohdassa tarkoitetun pätevyyden omaavista henkilöistä laaditaan ohjeellinen ja tarpeen mukaan päivitettävä luettelo, joka on yhteinen kaikille kahdenvälisille sopimuksille sisämarkkinoihin liittyvillä aloilla, joihin Sveitsi osallistuu, samoin kuin [...] [...] tehdylle terveysasioita koskevalle Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton väliselle sopimukselle, jäljempänä 'terveysasioita koskeva sopimus', Luxemburgissa 21 päivänä kesäkuuta 1999 tehdylle Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliiton väliselle sopimukselle maataloustuotteiden kaupasta, jäljempänä 'maataloustuotteiden kauppaa koskeva sopimus', ja [...] [...] tehdylle Euroopan unionin ja Sveitsin valaliiton väliselle sopimukselle Sveitsin säännöllisestä rahoitusosuudesta taloudellisten ja sosiaalisten erojen vähentämiseen Euroopan unionissa, jäljempänä 'sopimus Sveitsin säännöllisestä rahoitusosuudesta. Sekakomitea hyväksyy päätöksellään kyseisen luettelon ja saattaa sen ajan tasalle sopimuksen soveltamiseksi.

5. Jos sopimuspuoli ei nimeä välitystuomaria, pysyvän välitystuomioistuimen pääsihteeri nimittää kyseisen välitystuomarin 4 kohdassa tarkoitetusta luettelosta. Jos tällaista luetteloa ei ole, pysyvän välitystuomioistuimen pääsihteeri valitsee nimitettävän välitystuomarin arvalla henkilöistä, joita toinen sopimuspuoli tai molemmat sopimuspuolet ovat virallisesti ehdottaneet 4 kohdan soveltamiseksi.

6. Välitysoikeuden muodostavien henkilöiden on oltava erittäin päteviä henkilöitä, joilla on tai ei ole yhteyksiä sopimuspuoliin ja joiden riippumattomuus ja eturistiriidattomuus on taattu. Heillä on myös oltava monipuolista kokemusta. Heillä on erityisesti oltava osoitettua asiantuntemusta lainsäädännöstä ja tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, he eivät saa ottaa vastaan ohjeita kummaltakaan sopimuspuolelta ja heidän on toimittava yksilöinä eivätkä he saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta riitaan liittyvissä kysymyksissä. Välitysoikeuden puheenjohtajalla on myös oltava kokemusta riitojenratkaisumenettelyistä.

II.3 ARTIKLA

Välitystuomarien ilmoitukset

1. Kun henkilön nimittämistä välitystuomariksi harkitaan, hänen on ilmoitettava kaikista olosuhteista, jotka todennäköisesti antavat aiheutta perusteltuihin epäilyihin hänen puolueettomuudestaan tai riippumattomuudestaan. Välitystuomarin on nimityksestä lähtien ja koko välitysmenettelyn ajan ilmoitettava näistä olosuhteista viipymättä sopimuspuolille ja muille välitystuomareille, ellei hän ole jo tehnyt niin.
2. Välitystuomari voidaan erottaa, jos jotkin olosuhteet voivat aiheuttaa perusteltuja epäilyksiä hänen puolueettomuudestaan tai riippumattomuudestaan.
3. Sopimuspuoli voi pyytää nimittämänsä välitystuomarin erottamista ainoastaan syystä, joka tulee sen tietoon nimittämisen jälkeen.
4. Jos välitystuomari ei toimi tai jos on oikeudellisesti tai tosiasiallisesti mahdotonta, että välitystuomari toimii tehtävässään, sovelletaan II.4 artiklassa säädettyä välitystuomarien erottamismenettelyä.

II.4 ARTIKLA

Välitystuomarien erottaminen

1. Sopimuspuolen, joka haluaa erottaa välitystuomarin, on esitettävä erottamispyyntö 30 päivän kuluessa päivästä, jona välitystuomarin nimityksestä ilmoitetaan, tai 30 päivän kuluessa päivästä, jona se saa tiedon II.3 artiklassa tarkoitetuista olosuhteista.
2. Erottamispyyntö lähetetään toiselle sopimuspuolelle, erotettavalle välitystuomarille, muille välitystuomareille ja kansainväliselle toimistolle. Siinä on esitettävä erottamispyynnön syyt.
3. Kun erottamispyyntö on tehty, toinen sopimuspuoli voi hyväksyä sen. Kyseinen välitystuomari voi myös luopua tehtävästään. Hyväksyminen tai tehtävästä luopuminen ei merkitse erottamispyynnön perusteiden hyväksymistä.
4. Jos toinen sopimuspuoli ei 15 päivän kuluessa erottamispyynnön ilmoittamisesta hyväksy erottamispyyntöä tai kyseinen välitystuomari ei luovu tehtävästä, erottamista pyytänyt sopimuspuoli voi pyytää pysyvän välitystuomioistuimen pääsihteeriä tekemään päätöksen erottamisesta.
5. Tämän artiklan 4 kohdassa tarkoitettussa päätöksessä on esitettävä päätöksen perustelut, elleivät sopimuspuolet toisin sovi.

II.5 ARTIKLA

Välitystuomarin korvaaminen

1. Jos välitystuomari on vaihdettava välitysmenettelyn aikana, korvaava henkilö nimitetään tai valitaan II.2 artiklassa vahvistetun korvattavan välitystuomarin nimittämiseen tai valintaan sovellettavan menettelyn mukaisesti, jollei tämän artiklan 2 kohdasta muuta johdu. Tätä menettelyä sovelletaan, vaikka toinen sopimuspuoli ei olisi käyttänyt oikeuttaan nimittää korvattavaa välitystuomaria tai osallistua tämän nimittämiseen.
2. Jos välitystuomari korvataan, menettelyä jatketaan siitä, missä korvattu välitystuomari lakkasi hoitamasta tehtäviään, jollei välitysoikeus toisin päätä.

II.6 ARTIKLA

Vastuusta vapauttaminen

Jollei kyse ole tahallisesta väärinkäytöksestä tai törkeästä huolimattomuudesta, sopimuspuolet luopuvat sovellettavan lain sallimissa rajoissa välitystuomareita vastaan nostetuista kanteista, jotka koskevat välitysmenettelyyn liittyvää toimea tai laiminlyöntiä.

III LUKU

VÄLITYSMENETTELYT

III.1 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Välitysoikeuden asettamispäivä on päivä, jona viimeinen välitystuomari hyväksyy nimityksensä.
2. Välitysoikeus varmistaa, että sopimuspuolia kohdellaan tasapuolisesti ja että kummallakin sopimuspuolella on menettelyn asianmukaisessa vaiheessa riittävät mahdollisuudet puolustaa oikeuksiaan ja esittää asiansa. Välitysoikeus toteuttaa menettelyn siten, että vältetään viivästykset ja tarpeettomat kulut ja varmistetaan sopimuspuolten välisen riidan ratkaiseminen.
3. Istunto järjestetään, jollei välitysoikeus sopimuspuolia kuultuaan toisin päättä.
4. Kun sopimuspuoli lähettää ilmoituksen välitysoikeudelle, se tekee sen kansainvälisen toimiston välityksellä ja lähettää samalla jäljennöksen toiselle sopimuspuolelle. Kansainvälinen toimisto lähettää kullekin välitystuomarille jäljennöksen ilmoituksesta.

III.2 ARTIKLA

Välitysmenettelyn paikka

Välitysmenettelyn paikka on Haag. Välitysoikeus voi poikkeuksellisten olosuhteiden niin vaatiessa kokoontua missä tahansa muussa paikassa, jota se pitää asian käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaisena.

III.3 ARTIKLA

Kieli

1. Menettelyn kielet ovat ranska ja englanti.
2. Välitysoikeus voi määrätä, että kaikkiin kannekirjelmään tai vastineeseen liitettuihin asiakirjoihin ja kaikkiin menettelyn aikana alkuperäisellä kielellä toimitettuihin muihin asiakirjoihin on liitettävä käännös jommallekummalle menettelyn kielelle.

III.4 ARTIKLA

Kannekirjelmä

1. Kantajan on lähetettävä kannekirjelmänsä vastaajalle ja välitysoikeudelle kansainvälisen toimiston välityksellä välitysoikeuden asettamassa määräajassa. Kantaja voi päättää pitää I.4 artiklassa tarkoitettua välitysmenettelyn aloittamista koskevaa ilmoitustaan kannekirjelmänä, jos se täyttää myös tämän artiklan 2 ja 3 kohdassa määrätyt edellytykset.

2. Kannekirjelmän on sisällettävä seuraavat tiedot:

- a) I.4 artiklan 3 kohdan b–f alakohdassa määrätyt tiedot;
- b) kanteen tueksi esitetyt tosiseikat; ja
- c) kanteen tueksi esitetyt oikeudelliset perustelut.

3. Kannekirjelmään on mahdollisuuksien mukaan liitettävä kantajan mainitsevat asiakirjat ja muut todisteet tai siinä on viitattava niihin.

III.5 ARTIKLA

Vastine

1. Vastaajan on lähetettävä vastine kantajalle ja välitysoikeudelle kansainvälisen toimiston välityksellä välitysoikeuden asettamassa määräajassa. Vastaaja voi päättää pitää I.5 artiklassa tarkoitettua välitysmenettelyä koskevaan ilmoitukseen annettua vastausta vastineena edellyttäen, että vastaus välitysmenettelyä koskevaan ilmoitukseen täyttää myös tämän artiklan 2 kohdassa määrätyt edellytykset.

2. Vastineessa on vastattava tämän pöytäkirjan III.4 artiklan 2 kohdan a–c alakohdan mukaisesti ilmoitettuihin kannekirjelmän kohtiin. Siihen on mahdollisuuksien mukaan liitettävä vastaajan mainitsevat asiakirjat ja muut todisteet tai siinä on viitattava niihin.

3. Vastaaja voi esittää vastakanteen vastineessa tai välitysmenettelyn myöhemmässä vaiheessa, jos välitysoikeus päättää, että viivästys on olosuhteiden perusteella perusteltu, edellyttäen, että välitysoikeus on asiassa toimivaltainen.
4. Vastineeseen sovelletaan III.4 artiklan 2 ja 3 kohtaa.

III.6 ARTIKLA

Välitysoikeuden toimivalta

1. Välitysoikeus ratkaisee, onko se toimivaltainen sopimuksen 16 artiklan 2 kohdan tai 17 artiklan 2 kohdan perusteella.
2. Sopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa välitysoikeudella on valtuudet tutkia riidan aiheuttava kysymys sellaisena kuin se on virallisesti kirjattuna ratkaisua varten sekakomitean esityslistalle sopimuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti.
3. Sopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa pääasiaa käsitelleellä välitysoikeudella on valtuudet tutkia riidanalaisten korvaavien toimenpiteiden oikeasuhteisuutta, myös silloin, kun kyseiset toimenpiteet on kokonaan tai osittain sisällytetty mihin tahansa kahdenväliseen sopimukseen, joka sisältyy sopimuksen 3 artiklan a kohdassa määritettyyn sopimusluetteloon.

4. Välitysoikeuden toimivallan puutetta koskeva oikeudenkäyntiväite on esitettävä viimeistään vastineessa tai, jos kyseessä on vastakanne, vastauksessa. Se, että sopimuspuoli on nimennyt välitystuomarin tai osallistunut hänen nimittämiseensä, ei estä sitä esittämästä tällaista oikeudenkäyntiväitettä. Oikeudenkäyntiväite, jonka mukaan riita ylittää välitysoikeuden toimivallan, on esitettävä heti, kun välitysmenettelyn aikana nousee esiin kysymys, jonka väitetään ylittävän välitysoikeuden toimivallan. Välitysoikeus voi joka tapauksessa sallia asetetun määräajan jälkeen esitetyn oikeudenkäyntiväitteen, jos se katsoo, että viivästykseen oli pätevä syy.
5. Välitysoikeus voi ratkaista 4 kohdassa tarkoitetun oikeudenkäyntiväitteen joko käsittelemällä sitä ennakkokysymyksenä tai pääasiassa tehtävässä ratkaisussa.

III.7 ARTIKLA

Muut kirjalliset huomautukset

Välitysoikeus päättää sopimuspuolia kuultuaan, mitä muita kirjallisia lausumia sopimuspuolten on toimitettava tai ne voivat toimittaa kannekirjelmän ja vastineen lisäksi, ja asettaa määräajan niiden toimittamiselle.

III.8 ARTIKLA

Aikarajat

1. Välitysoikeuden asettamat määräajat kirjallisten asiakirjojen, mukaan lukien kannekirjelmä ja vastine, esittämiselle eivät saa ylittää 90:tä päivää, elleivät sopimuspuolet toisin sovi.
2. Välitysoikeus tekee lopullisen päätöksensä 12 kuukauden kuluessa perustamisestaan. Välitysoikeus voi erityisen vaikeissa poikkeuksellisissa olosuhteissa pidentää tätä määräaika enintään kolmella kuukaudella.
3. Edellä 1 ja 2 kohdassa vahvistetut määräajat puolitetaan
 - a) kantajan tai vastaajan pyynnöstä, jos välitysoikeus päättää 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä toista sopimuspuolta kuultuaan, että asia on kiireellinen;
 - b) sopimuksen 4 artiklan 2 kohdan c alakohdassa ja 18 artiklan 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa;
 - c) sopimuksen 5 artiklan 6 kohdassa ja 18 artiklan 7 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, jollei Sveitsi ole tehnyt maakohtaisia sopimuksia; tai
 - d) jos sopimuspuolet niin sopivat.

4. Sopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa välitysoikeus tekee lopullisen päätöksensä kuuden kuukauden kuluessa päivästä, jona korvaavista toimenpiteistä on ilmoitettu sopimuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

III.9 ARTIKLA

Välitoimet

1. Sopimuksen 17 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa kumpi tahansa sopimuspuoli voi missä tahansa välitysmenettelyn vaiheessa hakea välitoimia, jotka koostuvat korvaavien toimenpiteiden keskeyttämisestä.
2. Edellä 1 kohdan mukaisissa hakemuksissa on ilmoitettava oikeudenkäynnin kohde ja seikat, joiden vuoksi asia on kiireellinen, sekä ne tosiseikat ja oikeudelliset perusteet, joiden vuoksi haettujen välitoimien määrääminen on ilmeisesti perusteltua. Hakemuksiin on sisällyttävä kaikki todisteet ja näytön esittämistä koskevat pyynnot seikoista, joiden vuoksi välitoimien määrääminen on perusteltua.
3. Välitoimia hakevan osapuolen on lähetettävä hakemus kirjallisesti toiselle sopimuspuolelle sekä välitysoikeudelle kansainvälisen toimiston välityksellä. Välitysoikeus asettaa lyhyen määräajan, jonka kuluessa toinen sopimuspuoli voi esittää kirjallisia tai suullisia huomautuksia.

4. Väilysoikeus tekee kuukauden kuluessa 1 kohdassa tarkoitettun hakemuksen jättämisestä päätöksen riidanalaisten korvaavien toimenpiteiden keskeyttämisestä, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- a) väilysoikeus on alustavasti vakuuttunut välitoimia hakeneen sopimuspuolen hakemuksessaan esittämän asian oikeellisuudesta;
- b) väilysoikeus katsoo, että välitoimia hakeneelle sopimuspuolelle aiheutuisi ennen lopullista päätöstä vakavaa ja peruuttamatonta haittaa ilman korvaavien toimenpiteiden keskeyttämistä; ja
- c) välitoimia hakeneelle sopimuspuolelle riidanalaisten korvaavien toimenpiteiden välittömästä soveltamisesta aiheutunut vahinko on suurempi kuin kyseisten toimien välittömään ja tehokkaaseen soveltamiseen liittyvä etu.

5. Väilysoikeuden 4 kohdan mukaisesti tekemällä päätöksellä on ainoastaan väliaikainen vaikutus, eikä se vaikuta väilysoikeuden pääasiassa tekemään ratkaisuun.

6. Jos väilysoikeuden tämän artiklan 4 kohdan mukaisesti tekemässä päätöksessä ei vahvisteta aikaisempaa määräaikaa keskeytyksen päättämiseksi, keskeytys raukeaa, kun sopimuksen 17 artiklan 2 kohdan mukainen lopullinen päätös tehdään.

7. Epäselvyyksien välttämiseksi tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan, että välitoimia hakevan sopimuspuolen ja toisen sopimuspuolen etuja tarkastellessaan välitysoikeuden on otettava huomioon sopimuspuolten yksityishenkilöiden ja talouden toimijoiden edut, mutta tämä ei tarkoita, että tällaisille henkilöille tai talouden toimijoille myönnettäisiin asiavaltuus välitysoikeudessa.

III.10 ARTIKLA

Todisteet

1. Kunkin sopimuspuolen on esitettävä todisteet tosiseikoista, jotka muodostavat sen kanteen tai vastineen perusteet.
2. Välitysoikeus voi sopimuspuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää sopimuspuolilta asian kannalta merkityksellisiä tietoja, joita se pitää tarpeellisina ja asianmukaisina. Välitysoikeus asettaa määräajan, jonka kuluessa sopimuspuolten on vastattava sen pyyntöön.
3. Välitysoikeus voi sopimuspuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää miltä tahansa taholta mitä tahansa tietoja, joita se pitää asianmukaisina. Välitysoikeus voi myös pyytää asiantuntijalausuntoa, jos se pitää tätä tarkoituksenmukaisena, kunhan se noudattaa tässä sopimuspuolten sopimia ehtoja.
4. Välitysoikeuden on saatettava sopimuspuolten saataville kaikki tämän artiklan nojalla saamansa tiedot, ja sopimuspuolet voivat esittää välitysoikeudelle huomautuksensa kyseisistä tiedoista.

5. Pyydettyään toisen sopimuspuolen näkemyksiä välitysoikeuden on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet, joilla ratkaistaan sopimuspuolten esiin tuomat henkilötietojen suoja, salassapitovelvollisuutta ja luottamuksellisuuden oikeutettuja etuja koskevat kysymykset.
6. Välitysoikeus arvioi toimitettujen todisteiden hyväksyttävyyttä, merkityksellisyyttä ja vahvuutta.

III.11 ARTIKLA

Istunnot

1. Kun on järjestettävä istunto, välitysoikeuden on sopimuspuolia kuultuaan ilmoitettava sopimuspuolille riittävän paljon etukäteen istunnon päivämäärä, kellonaika ja paikka.
2. Istunto on julkinen, jollei välitysoikeus erityisin perustein omasta aloitteestaan tai sopimuspuolten pyynnöstä toisin päätä.
3. Välitysoikeuden puheenjohtaja laatii ja allekirjoittaa jokaisesta istunnosta pöytäkirjan. Ainoastaan kyseinen pöytäkirja on todistusvoimainen.
4. Välitysoikeus voi päättää järjestää virtuaalisen istunnon kansainvälisen toimiston käytännön mukaisesti. Sopimuspuolille on ilmoitettava tästä hyvissä ajoin. Tällöin sovelletaan soveltuvin osin 1 kohtaa ja 3 kohtaa.

III.12 ARTIKLA

Laiminlyönti

1. Jos kantaja ei ole esittänyt kannekirjelmäänsä tässä pöytäkirjassa asetetussa tai välitysoikeuden asettamassa määräajassa esittämättä tähän riittävää syytä, välitysoikeus määrää välitysmenettelyn päättymään, jos ei ole ratkaisematta olevia kysymyksiä, joiden ratkaiseminen voi olla tarpeen, ja jos välitysoikeus katsoo sen aiheelliseksi.

Jos vastaaja ei tässä pöytäkirjassa tai välitysoikeuden asettamassa määräajassa ole toimittanut vastaustaan välitysmenettelyä koskevaan ilmoitukseen tai vastinekirjelmään esittämättä riittävää syytä, välitysoikeus määrää menettelyn jatkamisesta ottamatta huomioon, että tämä laiminlyönti itsessään merkitsee kantajan väitteiden hyväksymistä.

Toista alakohtaa sovelletaan myös silloin, kun kantaja ei vastaa vastakanteeseen.

2. Jos sopimuspuoli, joka on asianmukaisesti kutsuttu koolle III.11 artiklan 1 kohdan mukaisesti, ei ole läsnä kuulemisessa eikä esitä riittävää syytä asian laiminlyöntiin, välitysoikeus voi jatkaa välitysmenettelyä.

3. Jos osapuoli, jota välitysoikeus on asianmukaisesti kehottanut esittämään lisätodisteita, ei tee niin asetetussa määräajassa eikä esitä riittävää syytä, välitysoikeus voi tehdä ratkaisunsa käytettävissään olevien todisteiden perusteella.

III.13 ARTIKLA

Menettelyn päättäminen

1. Jos sopimuspuolilla osoitetaan olleen kohtuullinen mahdollisuus esittää perustelunsa, välitysoikeus voi julistaa menettelyn päättyneeksi.
2. Välitysoikeus voi omasta aloitteestaan tai sopimuspuolen pyynnöstä päättää aloittaa menettelyn uudelleen milloin tahansa ennen päätöksensä tekemistä, jos se katsoo sen tarpeelliseksi poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi.

IV LUKU

PÄÄTÖS

IV.1 ARTIKLA

Päätökset

Välitysoikeus pyrkii tekemään päätöksensä yksimielisesti. Jos yksimielistä päätöstä ei kuitenkaan voida tehdä, välitysoikeuden päätös tehdään välitystuomarien enemmistöllä.

IV.2 ARTIKLA

Välitysoikeuden päätöksen muoto ja vaikutus

1. Välitysoikeus voi tehdä eri kysymyksiä koskevia erillisiä päätöksiä eri aikoina.
2. Kaikki päätökset on laadittava kirjallisesti, ja ne on perusteltava. Ne ovat lopullisia ja sopimuspuolia sitovia.
3. Välitystuomarien on allekirjoitettava välitysoikeuden päätös, jossa mainitaan päivämäärä, jona päätös tehtiin, ja ilmoitetaan välitysmenettelyn paikka. Kansainvälinen toimisto toimittaa sopimuspuolille jäljennöksen välitystuomarien allekirjoittamasta päätöksestä.
4. Kansainvälinen toimisto julkistaa välitysoikeuden päätöksen.

Välitysoikeuden päätöstä julkistaessaan kansainvälisen toimiston on noudatettava henkilötietojen suoja, salassapitovelvollisuutta ja luottamuksellisuutta koskevia oikeutettuja etuja koskevia asiaankuuluvia sääntöjä.

Toisessa alakohdassa tarkoitetut säännöt ovat samat kaikkien niiden kahdenvälisen sopimusten osalta, jotka koskevat sisämarkkinoiden aloja, joihin Sveitsi osallistuu, sekä terveysasioita koskevan sopimuksen, maataloustuotteiden kauppaa koskevan sopimuksen ja Sveitsin säännöllistä rahoitusosuutta koskevan sopimuksen osalta. Sekakomitea hyväksyy päätöksellä nämä säännöt ja saattaa ne ajan tasalle sopimuksen soveltamiseksi.

5. Sopimuspuolet noudattavat viipymättä kaikkia välitysoikeuden päätöksiä.

6. Sopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa välitysoikeus asettaa sopimuspuolten lausunnon saatuaan kohtuullisen määräajan pääasiassa tekemässään ratkaisussa noudattaa päätöstään sopimuksen 16 artiklan 5 kohdan mukaisesti ottaen huomioon sopimuspuolten sisäiset menettelyt.

IV.3 ARTIKLA

Sovellettava oikeus, tulkintasäännöt ja sovittelija

1. Sovellettava lainsäädäntö koostuu sopimuksesta sekä sopimuspuolten välisistä perussopimusten tulkintaa koskevista kansainvälisen oikeuden säännöistä ja periaatteista.
2. Välitysoikeutta sitovat riitojenratkaisuelimen aiemmat päätökset, jotka koskevat jonkin toisen sopimuksen 17 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kahdenvälisen sopimuksen mukaisten korvaavien toimenpiteiden oikeasuhteisuutta.
3. Välitysoikeus ei saa tehdä päätöksiä sovittelijana eikä *ex aequo et bono*.

IV.4 ARTIKLA

Yhteisesti sovittu ratkaisu tai muut syyt menettelyn päättämiseen

1. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa sopia keskenään ratkaisusta riitaansa. Niiden on yhdessä ilmoitettava tällaisesta ratkaisusta välitysoikeudelle. Jos ratkaisu edellyttää kumman tahansa sopimuspuolen kansallisten menettelyjen mukaista hyväksyntää, ilmoituksessa mainitaan kyseinen vaatimus ja välitysmenettely keskeytetään. Välitysmenettely lopetetaan, jos hyväksyntää ei vaadita tai on annettu ilmoitus kyseisten kansallisten menettelyjen päätökseen saattamisesta.
2. Jos kantaja ilmoittaa menettelyn aikana kirjallisesti välitysoikeudelle, että se ei halua jatkaa asian käsittelyä, ja jos vastaaja ei ole menettelyn aikana vielä ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, välitysoikeus antaa määräyksen, jolla menettelyn päättymisen kirjataan virallisesti. Välitysoikeus päättää, mistä kustannuksista kantaja vastaa, jos se näyttää olevan perusteltua kyseisen sopimuspuolen menettelyn vuoksi.
3. Jos välitysoikeus toteaa ennen välitysoikeuden päätöksen tekemistä, että menettelyn jatkaminen on jostain muusta kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta syystä muuttunut hyödyttömäksi tai mahdottomaksi, välitysoikeuden on ilmoitettava sopimuspuolille aikomuksestaan antaa määräys menettelyn päättämisestä.

Ensimmäistä alakohtaa ei sovelleta, jos on ratkaisematta olevia kysymyksiä, joista voi olla tarpeen päättää, ja jos välitysoikeus arvioi olevan asianmukaista tehdä niin.

4. Väilysoikeuden on toimitettava sopimuspuolille jäljennös välitysmenettelyn päättämistä koskevasta määräyksestä tai välitystuomarien allekirjoittamasta sopimuspuolten välisellä sopimuksella tehdystä päätöksestä. Sopimuspuolten välisellä sopimuksella tehtyihin välityspäätöksiin sovelletaan IV.2 artiklan 2–5 kohtaa.

IV.5 ARTIKLA

Väilysoikeuden päätöksen oikaiseminen

1. Sopimuspuoli voi 30 päivän kuluessa väilysoikeuden päätöksen vastaanottamisesta pyytää väilysoikeutta oikaisemaan väilysoikeuden päätöksen tekstissä kaikki laskentavirheet, mahdolliset kirjoitusvirheet tai muut vastaavat virheet tai puutteet ilmoittamalla asiasta toiselle sopimuspuolelle ja kansainvälisen toimiston välityksellä väilysoikeudelle. Jos väilysoikeus katsoo, että pyyntö on perusteltu, sen on tehtävä oikaisu 45 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Pyyntöillä ei ole lykkäävää vaikutusta IV.2 artiklan 6 kohdassa säädettyyn määräaikaan.

2. Väilysoikeus voi 30 päivän kuluessa päätöksensä tiedoksiantamisesta tehdä 1 kohdassa tarkoitetut oikaisut omasta aloitteestaan.

3. Tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetut oikaisut on tehtävä kirjallisesti, ja ne ovat erottamaton osa päätöstä. Sovelletaan IV.2 artiklan 2–5 kohtaa.

IV.6 ARTIKLA

Välitystuomarien palkkiot

1. Edellä IV.7 artiklassa tarkoitettujen maksujen on oltava kohtuullisia ottaen huomioon asian monimutkaisuus, välitystuomarien siihen käyttämä aika ja kaikki muut asiaankuuluvat olosuhteet.
2. Laaditaan ja saatetaan tarvittaessa ajan tasalle luettelo päiväkohtaisista korvauksista sekä enimmäis- ja vähimmäistuntimääristä, jotka koskevat kaikkia kahdenvälisiä sopimuksia niillä sisämarkkinoihin liittyvillä aloilla, joihin Sveitsi osallistuu, sekä terveysasioita koskevaa sopimusta, maataloustuotteiden kauppaa koskevaa sopimusta ja Sveitsin säännöllistä rahoitusosuutta koskevaa sopimusta. Sekakomitea hyväksyy päätöksellään kyseisen luettelon ja saattaa sen ajan tasalle sopimuksen soveltamiseksi.

IV.7 ARTIKLA

Kustannukset

1. Kukin sopimuspuoli vastaa omista kustannuksistaan ja puolesta välitysoikeuden kustannuksia.
2. Välitysoikeus vahvistaa kustannuksensa pääasiassa tekemässään ratkaisussa. Näihin kustannuksiin sisältyvät vain seuraavat:
 - a) välitystuomarien palkkiot, jotka ilmoitetaan erikseen kunkin välitystuomarin osalta ja jotka välitysoikeus itse vahvistaa IV.6 artiklan mukaisesti;

- b) matkakulut ja muut välitystuomareille aiheutuneet kulut; ja
- c) kansainvälisen toimiston palkkiot ja kulut.

3. Edellä 2 kohdassa tarkoitettujen kustannusten on oltava kohtuullisia, kun otetaan huomioon riidan arvo, riidan monimutkaisuus, välitystuomarien ja välitysoikeuden mahdollisesti nimeämien asiantuntijoiden käyttämä aika sekä muut merkitykselliset olosuhteet.

IV.8 ARTIKLA

Kustannusten tallettaminen

1. Välitysmenettelyn alussa kansainvälinen toimisto voi pyytää sopimuspuolia tallettamaan saman määrän ennakkona IV.7 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuista kustannuksista.
2. Välitysmenettelyn aikana kansainvälinen toimisto voi pyytää sopimuspuolia tekemään 1 kohdassa tarkoitettuja talletuksia täydentäviä talletuksia.
3. Kaikki sopimuspuolten tämän artiklan mukaisesti tallettamat määrät maksetaan kansainväliselle toimistolle, joka maksaa ne tosiasiallisesti aiheutuneiden kustannusten kattamiseksi, mukaan lukien erityisesti välitystuomareille ja kansainväliselle toimistolle maksettavat palkkiot.

V LUKU

LOPPUMÄÄRÄYKSET

V.1 ARTIKLA

Muutokset

Sekakomitea voi päätöksellään hyväksyä muutoksia tähän pöytäkirjaan.